

RADOSLAV
PETKOVIĆ

Senke
NA ZIDU

■ Laguna ■

Copyright © 1985, Radoslav Petković
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Jer naš rat nije s krvlju i s tijelom,
nego sa poglavarima i vlastima,
s upraviteljima tame ovog svijeta,
s duhovima pakosti ispod neba.

EFEŽANIMA POSLANICA, 6:12

**Slike naslikane svetlošču
(1876–1904)**

Kodakova reklama iz osamdesetih godina prošlog stolecá

Zbirka ovih slika može se tako sačiniti da daje čitavu istoriju života u slikama, onakvu kakvu je živeo vlasnik, istoriju koja će postajati sve dragocenija sa svakim danom koji prođe.

Ono jedino što vi treba da uradite: pritisnite dugme vaše kamere!

Mi ćemo uraditi ostalo!

Prva fotografija: Oklopnjača Monarch u poseti junakovom rodnom mestu

Tužno je traganje za otpacima vremena, a pogotovo kada se upustimo u pokušaj uspostavljanja nekog sumnjivog smisla na osnovu jedinog što nam je preostalo – dakle, otpadaka. I upravo nas, već na samom početku, ovo dvosmisleno traganje za smislom prisiljava da narušimo ono što nam se jedino čini, koliko-toliko, pouzdanim: hronološki red. Jer, fotografija od koje počinjemo, od koje očekujemo,

varljiva nada, da posluži kao konopac potopljen u vodu oko kojeg će se ono nevidljivo – a prisutno, uveravamo sebe – iskristalisati, nije vremenski prva u nizu fotografija s kojima ćemo se još susretati listajući albume prošlosti; štaviše, u času njenog snimanja naš junak ima već devet godina. To čak nije ni fotografija M. Vraneša, mada njegov fotografsko-umjetnički atelje postoji u gradu već petnaestak godina, ali je Vraneš svoje prve fotografije panorame grada načinio tek kasnije. No ovo je najranija fotografija junakovog rodnog mesta, koje se nije – ili bar delovi što ih na ovoj fotografiji vidimo – do danas mnogo izmenilo.

O datumu snimanja te fotografije nemamo nikakvih sumnji. Na njenoj poledini ruka nepoznatog snimatelja, po svoj prilici, časnika sa oklopnjače, napisala je: C. i Kr. Oklopnjača *Monarch* u obilasku obale, septembra 1895. Da bi fotografiju načinio, snimatelj se – pokušajmo ga zamisliti kako u svome elegantnom odelu austrougarskog pomorskog časnika oprezno korača prašnjavim drumom – popeo iznad grada, na brežuljak koji je, krajem devetnaestog stoleća, bio prekriven isključivo vinogradima. Po svoj prilici je imao neku laku kameru, poslednju reč tehnike, u koju se stavljao namotani film, a ne metalne ili staklene ploče, koje nije baš lako vući sa sobom. Beskrajno ponosan što poseduje tako savršen izum, lako je odabrao mesto gde pogled na grad i brod – ovo drugo je za njega verovatno bilo bitnije – nije zaklanjala vinova loza, namestio nogare na koliko-toliko ravno tle, pričvrstio kameru – i pritisnuo dugme.

Tako su ostali oblici oklopnjače *Monarch*, tek godinu dana starog broda, od 5600 BRT, s dvadeset i četiri topa

različitog prečnika i jednom lansirnom cevi, plovila koje je dostizalo brzinu od sedamnaest čvorova sukljajući dim iz svoja tri dimnjaka. Naravno, ovo ne čitamo sa fotografije, već iz *Pomorskog leksikona*; ništa se od svega na fotografiji ne može videti, čak ni ona tri dimnjaka, jer je slika baš na tome mestu ispucala, površinski sloj se oljuštio – i otpao. Znamo, takođe zahvaljujući *Leksikonu*, da je brod bio suviše dubokog gaza da bi mogao uploviti u gradsku luku, pa se posada, i naš snimatelj među njom, do obale svakako dovezla čamcima.

Malo više pomerena ka donjem desnom uglu fotografije, očigledno sporedna u kompoziciji, nazire se panorama grada: zbijene kamene primorske kuće iznad kojih se vidi toranj crkve, sve prilično tamno, nedovoljno izoštreneog kontrasta. Greh na slavu snimatelja, neka savremena turistička razglednica bi radoznalcu svakako pružila bolju sliku.

Ali ni ona ne bi verno prenela sliku mora.

Fotografija porekla: jedan zaljubljeni par

Datum snimanja ove fotografije nije nam tako precizno naznačen, ali ga lako možemo ustanoviti: godina je 1876, dakle devetnaest leta pre no što će C. i Kr. oklopnjača *Monarch* krenuti na svoju plovidbu uz obalu, godina svadbe i svadbenog puta Vladimira Vetručića i njegove supruge Ane. Vidimo snimak njihovih nasmejanih lica i sitna slova u uglu fotografije: K. K. Hofphotograph O. Türk – Atelier Nur VII, Breitegasse N 4, Wien. Ovo je dokaz da je fotografija nastala na svadbenom putu u Beč.

Na njoj Vladimir Vetručić deluje kao crnomanjast, izrazito muževan čovek tridesetih godina, s vedrim ali i odlučnim izrazom lica, a Ana ima krupne i blage oči, nežne crte.

Kako su zapravo izgledali?

Ko zna. Uz pomoć tuša, ruka majstora Türka je njihove likove svakako doterala i mi jedino možemo biti sigurni da oni izgledaju onako kako je, po propisima vremena, jedan srećan bračni par trebalo da izgleda. Oni zaista i jesu mlad bračni par u Beču, uzbudljivom gradu, i srećni su, možemo verovati, ili su barem to bili u času dok su čekali da im blesak magnezijuma zamrzne lica, ali će to vešta Türkova ruka ispraviti.

Što je sasvim dovoljno za sreću. I za uspomenu na sreću.

Grupni portret s junakom

Od četiri prisutne ličnosti, dve već poznajemo sa prethodne fotografije: žena u fotelji je Ana Vetručić, muškarac koji stoji s njene desne strane je Vladimir. S leve strane je devojčica koja može imati dve do tri godine, obučena u svetlu haljinu, sa svetlom, velikom mašnom u kosi – o pravim bojama odeće na crno-beljoj fotografiji možemo tak nagađati. Ana drži u naručju nešto što na prvi pogled liči na čipkani zavežljaj, ali lako ustanovljavamo da je u pitanju beba. Fotografiju je sigurno i profesionalno snimio M. Vraneš, načinjena je marta 1886, datume je nečija ruka – Ane Vetručić, Vladimira ili M. Vraneša? – pribeležila na poledini.

Pouzdana znamo da vidimo Sofiju Vetručić (udatu kao Mataia) i tek rođenu bebu koja je nešto ranije, na krštenju,

dobila ime Ivan. Fotografija je snimljena u kući Vetručića, pri čemu fotelja i neki drugi detalji jasno odaju dom lokalnog imućnog trgovca čiji je otac od ribara i vlasnika jedne brodice uspeo postati gospodar čitave flotile, pa tako njegov sin nikada nije imao potrebe da vuče mreže po moru, već se posvetio trgovini ribom, razvijajući, istovremeno, i dve (jedine) radnje kolonijalnom robom u gradu.

Bračni par Vetručića je najpre bio blagosloven ćerkom, potom sinom, naslednikom, što u slučaju Vetručića nikako nije bila samo metafora, naslediti se imalo šta.

Simbolika imena

Ime Ivan naš junak je dobio zahvaljujući statusu prvorođenog sina i jednoj, po svoj prilici, slučajnoj podudarnosti prezimena. Njegov rodni grad beše rodni grad još jednom Ivanu Vetručiću, renesansnom pesniku, eruditi i pomalo filozofu. Davni Ivan je tu proveo samo detinjstvo, bio najznačajniji čovek koji se ikada u tom mestu rodio, pa je sedamdesetih godina devetnaestog stoleća „ovom tipičnom renesansnom čoveku, lakom na peru kao i maču“, u gradu podignut spomenik, čijem su dizanju, naravno, i trgovci Vetručići obilato pripomogli.

Istina, nema nikakve sumnje da je renesansni Vetručić bio plemić, dok nosioci istog prezimena behu ribari i pučani, makar i obogaćeni, ali je u gradu postojala legenda po kojoj su oni pravi naslednici imena što su, iz nekih nejasnih razloga, izgubili pređašnji status. Nikakvih dokaza nije bilo, ali legendama nisu potrebni dokazi, pa su se

tako Vetručići smatrali plemstvom, makar i ražalovanim, a sada, kad su se, bar za lokalne pojmove, obogatili i postali prva porodica u gradu, gde plemstva odavno nije bilo, Vladimir Vetručić je želeo da predanje osnaži dajući ime plemića svom sinu. Neki su se smejali, ali Vetručići su bili bogati; niko se nije smejaio suviše glasno.

Imovina s kojom je M. Vraneš stigao u grad

Kada se pokraj sedamdesetih taj doklatio ovamo – govorili su očevici – imao je samo jednu sandučinu, tešku pedesetak kilograma, a govorio nam je da je to kamera. Jasno je da je takvu i za ono vreme prepotopsku kameru Vraneš kupio negde budzašto, a osim nje je posedovao nekoliko staklenih ploča, kao i spravu na koju je bio beskrajno ponosan, tzv. Pecvalov objektiv, koji je omogućavao snimanje u ateljeu, pri svetlosti prozora, rešavajući tako probleme i troškove potrebne za nabavku magnezijuma, koji se, inače, već uveliko koristio. Takva oprema je bila sasvim dovoljna za početak u kraju gde fotografa nije bilo kilometrima unaokolo, i ne samo za početak, jer će se Vraneš modernizovati kupovinom nove, lakše i spretnije kamere tek potkraj stoleća, smatrajući taj trošak sasvim suvišnim.

Dom M. Vraneša – spoljni izgled

Vraneš je imao i sreće. U času kada je u grad stigao, postojale su dve ribarnice, jedna velika, Vetručića, i druga,

znatno manja, čiji je vlasnik svojevremeno odbio vrlo povoljnu ponudu Vetručića da im je proda. Ubrzo je imao prilike da se uveri kako su oni nemilosrdni konkurenti, pa će, pred propašću, te prostorije Vranešu ustupiti vrlo jeftino. Ovoga će, istina, dosta koštati da bar ublaži miris ribe, ali je zato za malo novca, čak i manje nego što ga je imao, dobio veliku, duboku prostoriju čiji je prednji deo bio sasvim dobro osvetljen, a zadnji se mogao urediti kao mračna komora. Potom je smogao novca da uredi i izlog svoje radnje, pa su se ispod firme (*Fotografsko-umjetnički atelje M. Vraneša*), baš te noći umesto ulovljenih skuša, srdela i brancina, u izlozima pojavili likovi Vranešovih mušterija. Prvih godina je Vraneš u ateljeu i spavao, ali je ubrzo otkupio čitavu zgradu od bivšeg vlasnika ribarnice, koji je tonuo u beznadno siromaštvo.

Nije sasvim jasno kada se Vraneš odlučio da svoj dom ovekoveči – da nije to prejaka reč za ove senke što ih svetlost crta na hartiji? – ali je to po svoj prilici učinio potkraj stoleća, tek kada je nabavio lakšu i, samim tim, pokretniju kameru. Iz toga vremena potiču sve njegove fotografije snimljene u eksterijeru – ispred crkve, najčešće mladenaca, u domu na svadbenom ručku, fotografije studenata na železničkoj stanici, prilikom odlaska na studije. Postoji samo jedan izuzetak – ranije nastale fotografije porodice Vetručić.

Vetručić je bio dovoljno sujetan, a i dovoljno bogat, te beše spreman da Vranešu nadoknadi trud oko vukljanja onoga preteškog sanduka – kamere – od ateljea do Vetručićevog doma. Kao i kada je birao ime svome sinu, on se želeo izdvojiti od svojih sugrađana ovekovečenih u tipiziranoj unutrašnjosti Vranešovog ateljea: dve rokajne

fotelje, između njih stočić s vezom, a u pozadini zavese s motivom kolonada u kvaziantičkom stilu, koje su, valjda, služile da upotpune tu atmosferu otmenosti. Zato je grupe portrete svoje porodice Vetručić odlučio smestiti u enterijer sopstvene kuće, mada ni njegova ni Vranešova mašta nisu bile tako bogate da bi se te fotografije bitno razlikovale od onih snimljenih u Vranešovom ateljeu ili u ma kom drugom ateljeu toga vremena. Ipak se bar po detaljima nameštaja može zaključiti gde su snimljene, te da Vetručići nisu spadali u pučane koji odlaze fotografu, već u gospodu kojoj fotograf dolazi na noge. Nije se ovoga Vladimir Vetručić dosetio odmah: fotografija načinjena po rođenju ćerke (Sofije Vetručić, udate Mataie) snimljena je u Vranešovom Fotografsko-umjetničkom ateljeu, ali se sve promenilo rođenjem sina, koji je već svojim imenom imao Vetručića da uzdigne na viši nivo. Kada se ovo kaže, mora se biti svestan da je Vladimir Vetručić bio čovek nesklon zanosima i tačnost legende ga je interesovala samo ukoliko mu je odgovarala, a dobro je znao da će konačna sudbina legende zavisiti od buduće sudbine porodice Vetručić.

Meseci, godine prolaze; sve se (prividno?) menja

Za decu, sve se menja: menjaju se ona sama, pa im se čini da se menja svet. I deci – jedino deci – promena je radosno obećanje. I svet oko njih njihovu promenu tako prihvata: radujući se. Samo njihovu.

Tok ovih radosnih promena možemo pratiti na porodičnim fotografijama Vetručića. Vidimo: trogodišnjeg

Ivana u marinskom odelu, inače glavnoj njegovoj odori za poziranje i tokom narednih godina detinjstva i dečastva; na fotografiji iz 1890. ponovo nalazimo grupni portret s novim čipkanim zamotuljkom; Sofija je toliko porasla da već ide u školu, što simboliziraju knjige koje drži u rukama. Beba se pak pojavljuje samo na ovoj fotografiji i nikada više; umire od meningitisa nekoliko meseci kasnije; fotografija snimljena dve godine kasnije pokazuje kako Ivan i Sofija i dalje rastu, a javlja se potpuno nova ličnost, najmlađi brat Rudolf; po sebi se razume kako je u ovom slučaju izbor imena bio uslovljen željom da se u porodici očuva nežna uspomena na Njegovo Apostolsko Carsko i Kraljevsko Visočanstvo nadvojvodu Rudolfa, koji je, četiri godine ranije, nađen mrtav s groficom Marijom Večerom u zamku Majerling; dakle, iste godine kada se rodio Rudolf Vetručić – koji će, za razliku od Rudolfa Habzburškog, biti istinski naslednik porodičnog imena i bogatstva, mada to sada niko ne zna – prividni naslednik Ivan Vetručić je pošao u školu, o čemu svedoče i knjige koje on drži u ruci.

Tako se u ovoj pripovesti M. Vraneš javlja u višestrukoj ulozi: on je istinski letopisac vremena, istoričar porodice Vetručić i portretist našeg junaka u njegovom detinjstvu. Ali se, istovremeno, između njega i Ivana Vetručića uspostavlja preko fotografija i jedan drukčiji odnos, o kojem Vraneš zadugo ne zna ništa. Poput svih fotografa, i on je običavao da u izlogu svoje radnje drži fotografije mušterija i nimalo ne iznenađuje što je porodični portret Vetručića tu imao središnje mesto. Po smrti one bebe, Vraneš se našao u nezgodnom položaju: pomišljao je da portret odmah ukloni, ali se kasnije uplašio da bi žurno sklanjanje moglo pozlediti

osećanja ražalošćenih roditelja, jer bi delovalo kao isuviše grubo brisanje uspomene na malog pokojnika. Primetio je kako se Ana Vetručić suznih očiju često zadržava pred izlogom, te se uklanjanja fotografije još više uplašio. Rudolfovo rođenje je njegove muke razrešilo na najbolji mogući način i Vraneš je fotografije mirno zamenio, znajući da radost zbog novorođenih najspontnije briše tugu za umrlima.

Međutim, sam pogled na fotografije ispunjavao je Ivana Vetručića nekim nejasnim, mada radosnim uzbuđenjem. Teško da je u pitanju bila obična sujeta što se i njegov lik našao na tako važnom mestu kao što je izlog Vranešove radnje – činilo mu se to čak sasvim prirodnim – ali je izvesna sumnja ipak postojala. Ivan Vetručić bi se fotografiji svaki put obradovao: kao da se pomalo plašio da bi ona preko noći mogla nestati, ostavljajući za sobom prazan prostor kao uspomenu – uspomenu, valjda, i čini snažno osećanje praznine – ili, što je daleko gore, da bi se umesto te fotografije mogla naći neka druga koja pokazuje sasvim drukčije likove i prizore, na kojoj on ne bi imao svoje mesto. Ponovo ugledati fotografiju u izlogu radnje značilo je potvrdu – kakvu i čega, to Ivan Vetručić već nije mogao znati. Što se porodična fotografija periodično menjala, nije ga ni najmanje zbunjivalo; deca žive u promeni bez ikakvog otpora i straha i Ivan Vetručić je sebe i druge uvek tako i video, što znači promenjene, dakle onakve kakvi su sada – onakve kakvi jesu. Vranešov izlog je bio ogledalo, a zadatak ogledala je da potvrdi postojanje.

Otkrivajući priču radosnog rasteñja dece – mada i priču o jednom neuspehom pokušaju života – fotografije uzgredno pripovedaju i o tužnim promenama: dok deca rastu, roditelji

stare. Na iskrzanoj fotografiji na kojoj se prvi put javlja Rudolf Vetručić primećujemo da se posle četiri porođaja Ana Vetručić toliko raskrupnjala da joj je i povelika fotelja bezmalo mala, te je spoj nabreklih dojki i stomaka prisiljava da bebu drži u visini lica umesto grudi – kako je to činila na ranijim slikama. Lik Vladimira Vetručića sasvim opravdava sećanje na njega kao čoveka koji je voleo dobro da pojede i popije, a proždirao je one koji su mu smetali kao što je proždirao svoj doručak, govorili su neki. Možda je i svoju debljinu Vladimir Vetručić smatrao za statusni simbol; s debljanjem tela možemo zapaziti i debljanje lanca od sata na prsluku. Iako na prvoj, bečkoj fotografiji, njegovo lice ima uistinu srećan izraz, na kasnijim bi se taj izraz pre mogao nazvati samozadovoljnim, čak neprijatno samozadovoljnim.

Lice Ane Vetručić je prilično bezizrazno. Možemo li bar naći sreću majke koja u naručju drži novorođenče? Verovatno, ali zamor ponajviše.

Eksterijeri: zgrada osnovne škole

Zbog zastava kojima je zgrada okićena, neupućeni bi, svakako, mogao pomisliti da je M. Vraneš ovu fotografiju načinio u času svečanog otvaranja. Ali zgrada nove škole je otvorena još 1890. godine, a već su objašnjeni razlozi što svi Vranešovi eksterijeri potiču iz kasnijeg perioda. Zastave i orkestar na velikim stepenicama glavnog ulaza vezani su za jednu kasniju svečanu priliku, dan kada je Njegovo Apostolsko Carsko i Kraljevsko Veličanstvo Franc Jozef, obilazeći jadransku obalu, posetio i ovaj grad.

Osnovna škola beše izgrađena na samoj rivi, i bila je to kamena zgrada na sprat. Ispred nje se nalazila lepa, negovana bašta kroz koju je pošljunčena staza oivičena palmama vodila do stepeništa glavnog ulaza – gde se, na fotografiji, nalazi orkestar koji čeka vladara, možda nešto već svira, verovatno „carevku“. Ulaz za učenike i dvorište njima namenjeno nalaze se s druge strane zgrade i prilazi mu se uskom ulicom koja izbija na rivu. Čitav ovaj kompleks zauzima prostor na kojem se još šezdesetih godina nalazio trg gde su ribari prodavali ulov dok opštinska komisija s podestatom na čelu nije odlučila da se ribari prebace na drugi kraj grada, oslobađajući to mesto za reprezentativnije potrebe. Dvaput nedeljno u luku je pristajao mali parobrod društva „Ungaro-Croata“ koji je održavao linijsku plovidbu: možda je opštinskim vlastima bila želja da putnici koji sa palube osmatraju grad vide pred sobom nešto lepše od riblje pijace. Tako je sazdana zgrada osnovne škole, jednom povratniku iz Amerike dozvoljeno je da sagradi elitnu *Kavanu na obali* – koju su svi nazvali *Kod Amerikanca* – a i država je sazidala zgradu Biološke stanice za istraživanje mora, doprinoseći tako uveličavanju mesta.

Što se zgrade osnovne škole tiče, ona je svojoj nameni sjajno služila sve do jednog junskog popodneva godine 1944. Tri saveznička aviona gonila su jednu nemačku torpiljerku koja je, već pogođena, pokušavala naći zaklon u gradskoj luci. I brod i zgrada su dobili direktne pogotke; škola je, srećom, bila prazna, a poslužitelj je uspeo nepovređen da istrči i pridruži se građanima koji su sa rive gledali kako gore i škole i brod sa koga su male pokretne

baklje vrišteći skakale u more. Kao u nekoj mutnoj legendi, propast škole je došla sa neba.

Ali Ivan Vetručić je u svoju školu išao sasvim mirno. Nikada nije razmišljao o njenoj budućnosti. Ni o budućnosti uopšte.

Panorama Curiel obznanjuje svoje prisustvo

Prigodom putovanja za Beč, i to samo na pet dana, zadržaće se u vašem gradu velika i poučna svietska fotoplastična panorama. Udobno sjedeći, sa očima na leđima, diviti ćete se uzbudljivim slikama koje postizavaju maksimalni reljef trenutačne fotografije. Prikazati ćemo vam serie: Nijagara i veliki američanski gradovi; vedute Petrograda, Moskve i promenade u Gačine i Carskoje Selo; Egipat i Nubija; Bosfor i Atena, te mnoge druge.

U drugome dielu prikazati ćemo ŽIVOT I MUKU GOSPODA NAŠEGA JEZUSA KRISTA u trideset i četiri slike.

Prva predstava u 4, druga u 7.

Ulaz helera 30. Dieca i vojnici h. 20.

SAMO ZA ODRASLU I NAOBRAŽENU GOSPODU svake večeri od 9 u panorami se prikazuju AKADEMIČNE SLIKE.

Ulaz po volji.

Prvo putovanje Ivana Vetručića: kroz svet i istoriju

Šatra panorame se nalazi kraj same tržnice, na neuređenom delu obale, te Anu i Ivana Vetručića prati oštar miris

ribe iz Vetručićeve ribarnice dok lagano prilaze šatri. Na biletarnici, Ana pruža 50 helera i dobija jedan crven i jedan plav listić. Ivan je grčevito hvata za ruku. More blešti na popodnevnom suncu.

Pod šatrom je senovitije. S obe strane ulaza, okrenute prema posetiocima, poredane su: velika zver s krupnom, Ivanu se čini, zlom glavom narandžastog krzna, ispresecanog tamnim prugama; zver je posađena na postolje s natpisom *La tigre indiana*, indijski tigar, šapće Ana; nasuprot je velika crna mačka, neuporedivo veća od svojih dalekih srodnika koje Ivan zna sa gradskih ulica, *La pantera nera*, crni panter, objašnjava Ana; zatim jedna životinja, siva i duge njuške, *Il formichiere*, ovo je isto neka životinja, kaže Ana zbunjeno, napokon se oboje trgnu pred uzdignutom glavom sklupčane zmijurine, *Il pitone*, kolika zmija, vrišne Ana užasnuta, da, signora, umeša se onaj što prodaje ulaznice, to je najveća zmija na svijet, za jedan dan može proguta stado goveda, tri lovca su poginula, omotala se oko njih i krk, četvrti nije pucao bojeći se za oni. Madona, krsti se Ana, hvala ti što kod nas nema tolikih zmija.

U sredini šatre nalazi se nešto poput velikog cilindra oko kojeg su poredana sedišta; kada priđe, Ivan vidi da se ispred svakog sedišta, zariveni u zid, nalaze po dva mala cilindra, kao da je neko dopola zabio baš onakav dogled kakav ima njegov stric Karlo Vetručić, kapetan linijske plovidbe parobrodskeg društva *Dalmatia*, a kroz njih se Ivan sa prozora svoje kuće već divio otocima naspram grada i brodovima što prolaze i retko svraćaju u njegovu luku. Tako Ivana, pomalo zaplašenog zverima koje je video

na ulazu, detalj što ga je prepoznao donekle ohrabri: on seda očekujući čudesno.

Ali ipak hvata majku za ruku dok odjekuje glas u polumraku šatre, dame i gospodo, molimo zauzmite mjesta, putovati ćete kroz čudesna prostranstva Sjeverne Amerike, miješaće se čuda prirode i čuda što ih je čovjekova ruka stvorila, pogledajte kroz binokulare, predstava je počela.

Tako Ivan Vetručić vidi što nikada nije video, ogromnu zavesu vode koja se obrušava sa velike visine, zuri s nelagodnošću, opčinjen, plašeći se da bi ta moćna voda mogla provaliti krhke zidove cilindra u kojem je smeštena i odneti i njega i mamu i šatru i čitav grad, ali je na neki volšeban način voda ukočena, nikako zaleđena, jer je to voda koja teče, ali je zaustavljena u jednom sekundu – onako kako je Mojsije razmaknuo Crveno more da bi kroz njega prošao – zaustavljena i u svome padu, toku, nepomične kapi stoje na pola puta između stenovitog vrha i neizvesnog dna. Jedva primećuje natpis u dnu, *Le cascade del Niagara*, jedva čuje Anu, koja mu šapuće, to su najveći slapovi na svijetu, odjekuje zvonce i prizor se menja, ulice ogromnih kuća kakve nikada nije video, *Chicago, una grande citta vicino alle cascade del Niagara*, ulica je prepuna ljudi, visokih kola koja vuku konji, Ivan zapaža još nešto čega nema u njegovom gradu, ali je već video u obližnjem, u velikoj luci gde će, već zna, ići u školu kada još poraste, i tamo ulicama ide jedan vagon što podseća na železnički, ali ga vuku konji, staje na stanicama, gde ljudi silaze i ulaze kupujući karte, zvonce odjekuje, omnibus polazi, slika se menja, čuda se ređaju, Ivan i ne zna kada je ispustio Aninu ruku i obe šake zalepio na zid kraj binokulara.